

ZADNJA IZMENA

Don DeLillo

Na stadionu Jenki

Zdaj gredo, korakajo v ameriško svetlobo. Prihajajo v dvojicah, večni fant-punca, stopajo izza ograje na levi strani igrišča. Sledijo glasbi čez travo, ducati, stotine, že jih je preveč, da bi jih lahko preštel. Ko gredo prek velike kupole zunanega polja, se tako tesno strnejo, da je videti, kot bi se preobrazili. Iz niza združenih parov postanejo vedno večji nepretrgan val, ki z modrim in belim prekriva prazne površine.

Karenin oče, ki opazuje z glavne tribune, ne more odgnati misli, da je v tem bistvo. Zdaj so eno telo, nerazločljiva masa, in to ga navdaja z nelagodjem. Daljnogled usmeri v mlado žensko, nato v naslednjo in naslednjo. Toliko sprevodov tako blizu skupaj. Še nikoli ni videl česa takega, še mislil si ni, da bi se lahko zgodilo. Sem ni prišel zaradi spektakla, toda začelo ga je čuditi. Zdaj jih je na tisoče, že kar za celo divizijo, in stara dobra v srce segajoča melodija začenja zveneti porogljivo. Žena Maureen sedi poleg njega. Danes je odločna in živahna, v pisanih barvah, ki prikrivajo obup, ki ga čuti v srcu. Rodge jo popolnoma razume. Skoraj nobenega opozorila ni bilo. Ujela sta let, našla hotel, se peljala s podzemno, šla skoz kovinski detektor, zdaj pa sta tukaj in skušata razumeti. Rodge ni nepripravljen na krute preobrate običajno težkih skušenj. Diplomiral je, ima davčnega svetovalca, kardiologa, fond vzajemne pomoči, življenjsko in popolno zdravstveno zavarovanje. Toda ali zavarovanja vedno veljajo? Tam spodaj je nekaj čudnega, česar se na igrišču ni nikoli nadejal. Vzamejo si častivreden dogodek in ga ponavljajo, ponavljajo, ponavljajo, dokler ne pride na svet nekaj novega.

Poglej punco v prvi vrsti, kakšnih dvajset parov noter z leve. Prilagodi vzvod okularja in ga naravna na največjo bližino, da bi lahko skoz tančico videl nevestine

poteze.

Še več parov prihaja z vhoda in se zgrinja v množico, čeprav "množica" ni prava beseda. Ne ve, kako bi jih imenoval. Predstavlja si, da se enako smejejo, kažejo obraz, ki ga vsako jutro iztisnejo iz zobne paste. Ženini v enakih modrih, neveste v satenastih čipkastih oblekah. Maureen si ogleduje ljudi po tribunah. Staršev ni težko prepoznati, med njimi so posejani ljubitelji posebnosti, navadni klošarji in postopači, drugi bolj skrivnostni, temnooki in odmaknjeni, skrivoma pazljivi, ljudje, ki nosijo na sebi vse, kar imajo, ovešeni in naphani z oblačili, ki jim manjka kak kos, mestni nomadi, njej tuji bolj od goničev v Sahelu, ki se pojavijo vsaj v dokumentarnih filmih. Ni vstopnine in po oddaljenih kotih se potikajo pobalinske bande, prižigajo petarde, ki močno odjekujejo, pokovke in dimne bombe, ki treskajo ob betonskih ograjah in silijo ljudi v samozaščitne krče. Maureen se osredotoči na starše in druge sorodnike, nekatere ženske so ganljivo urejene, v najboljših oblekah s pripetimi belimi šopki, oči pa jim mrtvo zrejo z naličenih obrazov. Rodgeu poroča, da je veliko pogledovanja naprej in nazaj. Nihče ne ve, kako naj se počuti, zato iščejo kakšen namig. Rodge je prilepljen k daljnogledu. Šest tisoč petsto parov in njuna hčerka je nekje tam spodaj, kjer se bo vsak čas poročila z moškim, ki ga je spoznala pred dvema dnevoma. Japonec je ali pa Korejec. Rodge ni dobro razumel. In zna kakih osem angleških besed. On in Karen sta se pogovarjala prek tolmača, ki ju je naučil, kako se reče dober dan, danes je torej, tu je moj potni list. Petnajst minut v prazni sobi in zvezana sta za vse življenje.

Z daljnogledom obdeluje maso, množico, gibanje, članstvo, krdelo, privrženec. Malo bolje bi se počutil, če bi jo našel.

"Veš, čemu je to podobno?" reče Maureen.

"Ne moti me."

"To je podobno načrtu, da sorodnike spravijo v najhujšo zadrego."

"Tarnava lahko v hotelu."

"Samo dejstva navajam."

"Sem predlagal, da ostaneš doma, ne?"

"Kako bi mogla ostati? S kakšnim opravičilom?"

"Veliko obrazov vidim, ki niso videti ameriški. Sem jih pošiljajo v misijonarskih skupinah. Mogoče mislijo, da smo padli do statusa manj razvite dežele. Tu so, da nam pokažejo pot in luč."

"In spretno investirajo. Greva potem v gledališče?"

"Gledam, pusti me. Rad bi jo našel."

"Tukaj sva. Konec koncev se lahko tudi dobro imava."

"Težko je dojemati. Trinajst tisoč ljudi."

"Kaj boš naredil, ko jo najdeš?"

"Kdo za vruga se je tega spomnil? Kaj naj to pomeni?"

"Kaj boš naredil, ko jo najdeš? Ji pomahal v slovo?"

"Hočem pač vedeti, da je tu," reče Rodge. "Moram dokumentirati, prav?"

"Za to gre. Če do tega trenutka ni bilo slovesa, zdaj zagotovo je."

"Hej, Maureen. Utihni."

Z glasbenega odra odmeva prek stadiona Mendelsohnova koračnica, izgubljeni toni plavajo nazaj med vrste. Zastave in parole povsod. Blagoslovljeni pari so obrnjeni proti notranjosti igrišča, kjer stoji njihov pravi oče, Gospodar Mesec, v vseh treh dimenzijah. Gleda jih z ograjene prižnice, ki se dviga nad srebrno-rdečim odrom. Oblečen je v belo svileno haljo in visoko krono s stilizirano oblikovanimi irisi. Poznajo ga do zadnjega atoma. V njih živi kot veriga stvari, ki določa, kdo so. To je človek čokate postave, ki je na gori videl Jezusa. Devet let je premolil in tako dolgo in močno jokal, da so se iz njegovih solz naredile luže, ki so premočile tla, kapljale v sobo spodaj in preniknile skoz hišne temelje v zemljo. Pari vedo, da morajo nekatere stvari ostati neizrečene, ker nihče ne bi prenesel vesoljnega vpliva teh besed. On je odrešeniška skrivnost, običajnega videza, s temnopolto izsušeno kožo. Ko so ga komunisti poslali v taborišče, so drugi sojetniki vedeli, kdo je, ker so o njem sanjali, še preden je prispel. Odstopil jim je pol svoje hrane in vendar ni nikoli oslabil. Delal je v rudnikih po sedemnajst ur na dan, pa vseeno vedno našel čas za molitev, čistočo svojega telesa in za hlačami zataknjeno srajco. Blagoslovljeni pari jedo frutke in se kličejo s pomanjševalnicami, ker se počutijo tako majhne v njegovi prisotnosti. To je človek, ki je živel v kolibi, narejeni iz ameriških vojaških konzerv, zdaj pa je tu, v ameriški svetlobi, da jih popelje h koncu človeške zgodovine.

Ženini in neveste si izmenjajo prstane in zaobljube, mnogo ljudi na tribuni slika, stojijo med prehodi, se stiskajo ob ograjah, cele družine prizadevno šklopotajo, si skušajo oblikovati vtis ali urediti spomin, skušajo omiliti dogodek, mu izsrkati skrivnostnost in moč. Gospodar poje obred v korejščini. Pari se vrstijo mimo odra, po glavah jih poškopri z vodo. Rodge opazi, da si neveste dvigajo tančice, hitro naravna objektiv, hkrati pa začuti oddaljevanje od dogodkov, žalost duha. Toda opazuje in razglablja. Ko stari Bog zapusti ta svet, kaj se zgodi z vso neiztrošeno vero? Pogleda v vsak obraz, ljubeč, okrogel, podolgovat, napačen, temnopolit, grd. Narod so, predvideva, utemeljen na principu preprostega verovanja. Združenje, ki ga poji lahkovernost. Govorijo poljezik, niz prevzetih izrazov in ponavljanj brez pomena. Vse reči, seštevek vednosti, vse resnično, vse se zvaža na nekaj preprostih obrazcev, ki jih poberejo, si jih zapomnijo in predajajo naprej. Tu pa je drama mehanične rutine, igrane z živimi figurami. To ga spravlja v grozo, izguba razmerij in intimnosti, način, na kakršnega se množita ljubezen in spolnost, številke in izoblikovana množica. To ga res spravlja v strah, množica ljudi, spremenjena v modeliran predmet. Kakor igračka s trinajst tisoč delčki, ki se bebljaje premika, nedolžna in preteča stvar. Daljnogled ima še vedno namerjen, zdaj občuti rahel obup, potrebo, da bi jo našel in se opomnil, kdo je. Zdrava, bistra, enaindvajset jih ima, resna, hladnokrvna, polna duša, drugačna in posebna, s prtljago drobnih posameznosti, ki jih v njej ne bodo nikoli zatrli. Ali pa tako vsaj on upa in moli, ko se sprašuje o moči njihove množične molitve. Ko bo Starega Boga pobralo, bodo molili k muham in zamaškom. Strašno je, da sledijo človeku zato, ker jim daje, kar potrebujejo. Uslišuje njihova hrepenenja, jih

razbremenjuje svobodne volje in neodvisnega mišljenja. Pogled, kako srečni so videti.

Okrog velikega stadiona se razprostira neobdelana najemniška zemlja, kilometri delirija, moški, ki sedijo v ležalnih stoli, naslonjenih na stene votlih stavb, zofe gorijo na dvoriščih, in ti pojoči in v sonce mežikajoči tisoči čutijo, da prihodnost pritiska, pada nanje, da so povsod obkroženi z znaki usojene pokrajine in človeškega boja Zadnjih dni, in tu, sredi njihovega skupnega telesa, stoji gladkolasa pokončna Karen Janney, drži grozd zvezdnatega jasmina in misli na prihajajoči krvavi metež. Čaka, da se zvrsti mimo Gospodarja in ga vidi, z edinim lebdečim očesom množice, neločljivim od lastnega organa za vid, toda ostrejšim, bolj prodornim. Počuti se nedotaknjena, presvetljena z blagostanjem. Vsi čutijo isto, mladi ljudje iz petdesetih dežel, imunizirani proti jeziku jaza. Pozabljajo, kdo so pod obleko, za seboj puščajo vse male skrbi in fizične nadloge, celodnevni spisek razboljenih dlesni, prepotenega tilnika in tiščanja lulat, starega kruljenja v črevesju, hipne zone in trzajev, gobaste vlažnosti med nožnimi prsti, globokega krča pod lopatico, ki nas napolni s spominom na smrtnost. Vse je zdaj mimo. Stojijo in pojejo, okrepljeni s krvjo številnosti.

Karen se ozre na mehkookega in debelušnega Kima Jo Paka v lepi novi obleki in škatlatah čevljev, soproga za vso večnost.

Ve, da sta njena krvna starša nekje na tribunah. Ve, kaj pravita, vidi gibe in izraze obrazov. Oče skuša s staro srednješolsko logiko vse osmisliti. Mama si je nadela preganjani pogled, ki pomeni, da je prišla na svet zgolj zato, da bi trpela. Vseokoli nas so, tisoči staršev, bojijo se naše moči. Plaši jih. Res verujemo. Vzgjajajo nas, naj verujemo, ko pa jim pokažemo pravo vero, kličejo psihiatre in policaje. Mi vemo, kdo je Bog. To nas dela nore v svetu.

Karenin tok misli se včasih upočasni, se sprevrne v niz besed. Te so čudno otopele, nepopolna, zakrnela angleščina, ki jo govorijo nekateri Gospodarjevi prvi pomočniki.

Boga enkrat na teden. Ne razumeti. Skupaj morati žrtvovati. Z rokami graditi Božji dom na zemlji.

Karen reče Kimu:

"Tu igrajo Jenkiji."

Pokima in se prazno nasmehne. Nič na njem je ni tako prevzelo kot njegovi lasje, ki so svetleči, fini in ogljeno črni, kakor da bi pripadali junaku iz stripa. To ga v njenih očeh dela resničnega.

"Baseball," reče, besedo uporabi, da bi povzela stotino srečnih abstrakcij, tem, ki se poženejo v življenje v krik množice in diamantni simetriji, v detajlu prašnega podrsa. Beseda ima zven, če si Američan, ima pomen skupnega srca in neprevedljivega izročila. A hoče le predstavljati demokratičen hrušč, zgodovino znoja in igre ob pripekajočih popoldnevih, odprtost oblike, ki spreminja igro v način dobrodošlice v mojo deželo.

Druga beseda je "kult". Kako radi jo uporabijo proti nam. Da jim napačen izraz, ki ga potrebujejo, da bi nas zaznamovali kot čudaške otroke. In kako sovražijo našo voljo, da bi delali in se borili. Hočejo nas pritrčiti v deželo negovanih vrtičkov. Da smo

pripravljani živeti na poti, spati na tleh, se zbasati v kombije in se voziti vso noč, zbirati prostovoljne prispevke, služiti Gospodarju. Da je naš pravi oče tujec in da ni bel. Kako tiho prezirajo. Naše sobe imajo pripravljene. Naše ime na ustnicah. A mi smo življenje stran, jokamo skoz ure s pestmi udarjajoče molitve.

Svet v kosih. To je šok šokov. Vendar je načrt. Pali-pali. Prinesti preostali čas vsem ljudem.

Ne sanja več, razen o Gospodarju. Vsi sanjajo o njem. Vidijo ga v vizijah. Stoji v sobi z njimi, ko je njegovo tridimenzionalno telo tisoč milj proč. Govorijo o njem in jokajo. Solze jim tečejo po obrazih in delajo luže na tleh in kapljajo v spodnjo sobo. Je del strukture njihovih proteinov. Privzdiguje jih iz običajnih delcev kraja in časa in jim pokaže blaženost življenj, posvečenih služenju, delu, molitvi in poslušnosti.

Rodge ponudi daljnogled Maureen. Ona odločno odkima. Tako je, kakor da bi iskala truplo ljubljenega po tajfunu.

Baloni se v grozdih dvigajo mimo tisočih, jadrajo mimo roba zgornje ploščadi. Karen dvigne tančico in gre mimo pod prižnico, ki je na treh straneh obdana z neprebojno ploščo. Čuti sunek Gospodarjevega bitja, solarno moč karizmatične duše. Še nikoli tako blizu. Pršec iz svete steklenice ji poškropi v obraz. Vidi, kako Kim premika ustnice in besedo za besedo sledi Gospodarjevemu petju. Tako blizu tribune je, da vidi ljudi, kako se gnetejo ob ograjah, stojijo vsenaokoli in fotografirajo. Ali si je kdaj mislila, da se bo znašla na stadionu v New Yorku in da jo bodo fotografirali tisoči? Morda je ravno toliko ljudi, ki fotografirajo, kot je ženinov in nevest. Za vsakega od nas eden od njih. Klik-klik. Ta misel naredi pare nekoliko omahljive. Čutijo, da je prostor kužen. Tu so, pa tudi tam, že v albumih in diaprojektorjih, s svojimi mikrokozmičnimi telesi, oni, ki poskušajo postati neopazna bitja, zapolnjujejo okvirčke slik.

Vračajo se nazaj k zunanjemu igrišču in obnavljajo spreved. Ob obeh jarkih so folklorne skupine, ki plešejo ob zvokih bobnov in činel. Karen zbledi med tisoči v razporejeni množici. Čuti takt njihovega diha. Zdaj so svetovna družina, vsaka poroka je kanal do odrešitve. Gospodar izbere vsak par, v viziji vidi, kako se ujemata njun rod in značaj. To je mandat iz nebes, preddoločenost, vsaka oseba naj se sreča z idealnim drugim. Štirideset dni ločenosti, preden bosta sama v sobi in se bosta smela dotikati in ljubiti. Ali več. Ali leta, če se bo Gospodarju kazalo potrebno. Mrzlo se tuširati. Strogost, ki prinese moč. Njihovo samoobvladovanje globoko zareže v njihovo starost, v zasebne račune, sisteme ločene lakomnosti. Mož in žena se strinjata, da bosta živela v različnih deželah, opravljala misijonarsko delo, povečevala skupno telo. Satan sovraži mrzle tuše.

Oko množice visi nad njimi kakor oko v trikotniku na dolarskem kovancu.

Petarda počí, še en M-80 zleti z rampe s trdim, ploskim treskom, ki potegne ljudem glave med ramena. Maureen je videti oglušela od bitke. Vrste dečkov se napotijo skoz prazne vrste visoko zgoraj, nekateri med njimi so stari komaj deset ali dvanajst let, premikajo se s prinčevskim šopirjenjem slavnih počestnih kriminalcev.

Odloči se, da jih ne vidi.

"Povem ti," reče Rodge, "tole organizacijo pa res mislim raziskati. Šel bom v knjižnice, sedel za telefon, klical starše, res kopal. Saj so razne skupine za pomoč, ki jih ljudje kličejo ob vseh mogočih priložnostih."

"Pomoč potrebujeva, to je res. A nekaj svetlobnih let si prepozen."

"Mislim, da bi morala spremeniti najin let, takoj ko prideva v hotel, nato pa se odjaviti in se spraviti k delu."

"Za nocoj nama bodo sobo tako ali tako zaračunali. Lahko bi si tudi kupila karte za kakšno predstavo."

"Čimprej morava začeti s to rečjo."

"Komaj čakam, da greva. O fant. Kakšna zabava."

"Hočem prebrati vse, kar mi bo prišlo pod roke. Le preletel sem nekaj virov – ker nisem vedel, da je vmešana v nekaj tako velikega. Morala bi dobiti nekaj telefonskih števil in pogledati, s kom bi lahko govorila."

"Veš, zveniš tako kot tisti ljudje, ki se jih loti kaka redka bolezen, pa se naučijo vse, kar lahko najdejo o njej, in kličejo zdravnike na treh celinah in dan in noč lovijo ljudi z isto vražjo rečjo."

"Dobro si povedala, Maureen."

"Letijo v Houston, da bi videli glavnega. Glavni je vselej v Houstonu."

"Kaj je narobe, če hočeš izvedeti vse, kar lahko izveš?"

"Ni treba v tem uživati."

"Ne gre za to, da bi uživala. To dolgujeva Karen."

"Mimogrede, kje pa je?"

"To mislim resno."

"Tako skrbno si iskal. Si se že naveličal?"

Veter zapiha, tenčice zašelestijo in se dvignejo. Pari presenečeni zavpijejo, ujame jih nenaden lahkoten zanos. Spomnijo se, da so povečini otroci in da še niso docela opravili z nalezljivo veselostjo. Navsezadnje imajo skupno preteklost. Karen pomisli na vse tiste noči, ko je spala v kombiju ali v polni sobi, se zbujala ob petih za molitev, nato šla na ulice s svojo rožno ekipo. Neko dekle, ime ji je bilo June, je imelo občutek, da se krči, manjša v otroško velikost. Klicali so jo Junette. Njene roke niso mogle prijeti drobnih koscev mila na straniščih po ameriških motelih. To se drugim v ekipi ni zdelo nerazumno. Videla je le tisto, kar je bilo res tam, prитайeno obliko večnosti izza nanosov barve in glutamatov fizične zemlje.

Vse te izgubljene pokrajine. Noči v mestu, striptiz v bunkerjih iz žlindre, ubožne četrti s kupi smeti. Vse te izseljene ulice na robu Metropleksa, drevje, segajoče do pasu, sveži katran, ki se kadi na cestišču, veliki tovorni vagoni, ki gledajo izza ruševin zadnje medetaže. Karen je običajno prislužila štiristo dolarjev na dan, prodajala je predvsem vrtnične popke. Le prislanjarila je v prostore in pobegnila. Nizi prijetnih domov v pršečem dežju. Ljudje, ki se ob petih zjutraj v igralnicah v puščavi komaj držijo mize. Progressive Slot Jackpots. Welcome Teamsters. Teden dni se je postila ob

pijačah, nato planila na kup big macov. Skoz vrtljiva vrata v hotelske avle in veleblagovnice, dokler ni pribrzela varnostna služba z vokitokiji in biperji in pištolami.

Molili so kleče, z rokami, prekrižanimi na čelu, globoko priklonjeni, zapognjeni kakor nerojeni otroci.

V kombiju je bilo vse pomembno, štela je vsaka beseda, včasih se je noter zbasalo petnajst, šestnajst sester, prepevale so Ti si moje sonce, veslaj veslaj veslaj, prepevale o denarju, ki ga bodo prislužile. Satan ima v lasti padli svet.

Šopke zlatič je aranžirala v skupine po sedem, številčni simbol popolnosti. Bili so časi, ko ni le mislila v polomljeni angleščini, temveč govorila tudi na glas z glasovi tečajev in treningov, poučevala sestre v kombiju, jih silila, naj prodajo, dosežejo cilj, pograbi denar, in niso vedele, ali naj jih strašljivo posnemanje navdihne ali naj jo prijavi zaradi nespoštovanja.

Junette je bila vrtnec strahu. Vse je bilo zanjo preveč, preveliko, preživo. Sestre so molile in jokale z njo. Voda v vedrih z rožami je pljuskala. Imele so prodajna tekmovanja, ki so trajala enaindvajset dni, s tremi urami spanja. Ko je sestra pobegnila, so s sveto soljo posolile oblačila, ki jih je pustila. Pele so: najboljše smo, tu ni šale, oče nebeški, vse bomo prodale.

Po polnoči je v tisti zimi v kakem baru mir poklical notranje poti. Osamljen klic samega Boga. Kupite nagelj, gospod. Karen je blagoslavljal priložnost, da hodi med ubožnimi, med nekakšnimi legijami noči. Zdrsnila je v poltrans, odmaknjena in mučeniška, ko je hodila mimo izpraznjenih izložb, je v zraku žvenketalo drugo razpoloženje. Veliko vztrajnih pivcev je kupilo rožo ali dve, ljudje z dolgimi, tenkimi prsti in bisernatimi nohti, pripravljeni na novo, ali ljudje s klobuki, s sumničavim pogledom, ki strmo zrejo v od dežja premočeno dekle.

Vodja ekipe je dejal, Iti bo treba, punce. Pali-pali.

V kombiju je bila vsaka resnica povečana, vse, kar so rekle in naredile, jih je ločilo od ubožnega drgeta tam zunaj. Gledale so skoz okna in videle obraze ljudi iz padlega sveta. To je dopolnilo njihovo navezanost na resničnega očeta. Včasih so vso noč molile, vse, pele, kričale, skakale iz molilne drže, ljubke stokajoče molitve Gospodarju, o *prosim*, o *ja*, zabubljene v motelski sobi v najbolj zavrženem kotu Denverja.

Karen jim je rekla, Kolk bi spale, pet ura ali štir?

ŠTIR.

Rekla je, Kolk bi spale, štir ura ali tri?

TRI.

Rekla je, Kolk bi spale, tri ura ali nič?

NIČ.

V kombiju je vsako pravilo štelo dvojno, vsaka sestra je bila vključena v rutinski pregled načina, kako se je oblačila, molila, se česala, si umivala zobe. Vedele so, da je bila ena sama pot, kako zapustiti kombi, ne da bi tvegale grozo beganja in krivde za vse življenje. Slediti tistim, ki se zamotijo z rezanjem žil. Ali stopiti skoz visoko okno. Bolje je stopiti v sivino kot razočarati gospodarja.

Vodja ekipe je rekel, Vnaprej premislite ves dan. Nato dajte, dajte, dajte.

Ovsena kaša in voda. Kruh in marmelada. Veslaj veslaj veslaj svoj čoln. Karen jim je rekla, dajte spanje, to je za grehe. Dajte kile, to je za grehe. Dajte lase, dajte nohte s prstov, dajte dlan, celo roko, vse to je dobro, da se upreš grehom.

Moški v Indiani, ki je pojedel vrtnico, ki mu jo je prodala.

Dirka po veleblagovnicah ob somraku, da bi dosegla dnevni cilj. Na hitro obdelane pralnice na kovanec in avtobusne postaje. Od vrat do vrat kot sledni pes, rekoč, denar je za boj proti mamilom, gospa. Junette, ki so jo v Skokieju v državi Illinois ugrabili njeni starši. Popravljanje popuščajočih rož z lepilnim trakom, da bi bile vsaj za silo za prodajo. Noro vreme na planoti. Zdrs v spanec pri kosilu, težke oči, dremež na stranišču, štirideset prestreženih mežikanj, odkimavanje, kinkanje, zaleganje, spati kot zaklan, kot hlod, vse za dremež, za panči panči, za aja tutaja. Molilna zdržljivost jim je pomagala, da so stvar prignale do roba, da je medleča kri vzkipela. Poznale so vse trike in to je še pomnoževalo dvom v manj predane sestre. Vse zvijače. Najhladnejša zima v teh krajih, kar merijo. Prepevanje o denarju, ki ga bodo prislužile.

Vodja ekipe je rekel, Moramo pohiteti pohiteti pohiteti. Pali-pali, punčke.

Rodge sedi tam v pomečkani bundi, žepe ima natlačene s potovalnimi čeki, kreditnimi karticami in načrti podzemnih železnic, in gleda skoz daljnogled in gleda in gleda in vse, kar vidi, je ponavljanje in obup. Spet pojejo, tokrat eno besedo, znova in znova, in ne more razložiti, ali je angleška, ali iz kakega drugega jezika, ali kak nogometni klic iz nebes. Ni sledu o Karen. Odloži daljnogled. Ljudje še zmeraj fotografirajo. Skorajda pričakuje, da se bo pojoča množica teles dvignila pod nebo, da se jih bo vseh trinajst tisoč počasi povzpelo do stadionske strehe, pridvignilo jih bo slikanje, ustvarjanje avre, žareče neveste stiskajo svoje šopke, ženini kažejo lesketajoče se zobe. Dimna bomba poleti iz poceni vrst na tribunah, za njo se vleče meglena sled.

Gospodar povede pesem, Mansei, deset tisoč let zmage. Blagoslovljeni pari hkrati premikajo ustnice v skladu z odmevom njegovega ozvočenega glasu. Močno zavedanje je na njihovih obrazih, skorajda bolečina zamaknjene oboževanja. On je Gospod Drugega Adventa, odveza številnim bolečinam. Njegov glas jih popelje mimo ljubezni in užitka, mimo lepote njihovega poslanstva, mimo čudežev in predanega jaza. Nekaj je v pesmi, samo petje, to, da so eno, kar jih s svojo močjo premika. Njihovi glasovi so vse močnejši. Nese jih zvok, njegov polet in spust. Pesem postaja meja sveta. Pred vzdigajočo se oblo stadiona vidijo svojega Gospodarja, otrplega v belini, ki kljubuje lisam in sencam. Dvigne roke in pesem postane glasnejša in mlade roke se dvignejo. Pelje jih mimo vere in zgodovine, tisoči zdaj jokajo, vse roke so dvignjene. Prevzela jih je moč slovesa. Znenada vedo, čutijo, vsi hkrati, sloves, zapisan v čas, ki teče v zemeljski krvi. To so ljudje hoteli, odkar se je zavest skvarila. Pesem bliža Čas Konca. Pesem je Čas Konca. Čutijo moč človeškega glasu, moč ene same besede, ponavljane, ko jih vodi globlje v enost. Pojejo za zamaknenost, ki bo zdrobila svet, za resnico prerokb in presenečenj. Pojejo za novo življenje, večni mir, konec bolečine osamljenih duš. Nekdo na podiju tolče po velikem bobnu. Pojejo za en jezik, eno besedo, za čas,

ko se bodo imena izgubila.

Karen začuda sanjari. Potrebno bo nekaj privajanja na moža po imenu Kim. Poznala je dekleta po imenu Kim, odkar je bila še v pleničkah. Pravzaprav jih je bilo kar veliko. Poglej, kako se mu lasje leskečejo v soncu. Moj mož, naj se še tako čudno sliši. Skupaj bosta molila, neranjena, in si zapomnila vsako besedo Gospodarjevega učenja.

Tisoči stojijo in pojejo. Okrog njih se v svetu ljudje vozijo po tekočih stopnicah gor in kradoma gledajo obraze, ki se vozijo dol. Ljudje nihajo filtrne vrečke s čajem nad vročo vodo v belih skodelicah. Avtomobili tiho vozijo po avtocestah, mečejo snope obarvane luči. Ljudje sedijo za mizami in strmijo v zidove pisarn. Ovohavajo si sprajce in jih mečejo v koš za perilo. Ljudje se zavezujejo v oštevilčene sedeže in letijo skoz časovne pasove in visoke oblake in temno noč in vedo, da je nekaj, kar so pozabili narediti.

Prihodnost pripada množicam.

Izbral in spremno opombo napisal Andrej Blatnik,
prevedla Nataša Hrastnik

Don DeLillo je s svojimi devetimi romani pred knjigo *Mao II* (1991) veljal za zanimivega sopotnika ameriške literature (najprej ameriške metafikcije, nato smeri, ki so jo zamenjale), a kljub temu, da so njegove knjige vse zapovrstjo zbujele kar nekaj javnega zanimanja in doživljale prevode v tuje jezike, se nekako ni uveljavil kot "prva liga". Z romanom *Mao II*, iz katerega je tu prevedeno uvodno poglavje, je izkoristil zatišje v sodobni ameriški literaturi in postal zelo popularen. Pogoste primerjave s Pynchonom tega ne ovirajo preveč; kolikor je DeLillo pynchonovski, je to "Pynchon za začetnike". Namreč: iz istih razlogov, iz katerih je bil v časih popolne prevlade metafikcijske pisateljske prakse manj opažen, se je DeLillo ohranil kot upoštevan avtor še do danes: pri njem nikoli ni šlo za transparentni metafikcijski koncept, temveč za njegovo občasno uporabo v širšem kontekstu.

Mao II nam zelo hitro priključ v spomin sveto trojico negativne utopije Orwell-Zamjatin-Huxley skupaj z njenimi sodobnimi podaljški (od katerih je slovenskim bralcem znana vsaj *Deklina zgodba* Margaret Atwoodove). Knjiga, naslovljena po sliki Andyja Warhola, namreč parafrazira Maovo misel, da prihodnost pripada množicam, in ji pridaja Warholovo izpeljavo: v tej množici so vsi liki izdelani iz istega klišeja in se razlikujejo le po minimalnih intervencijah vizualne narave. Vplivu ameriške metafikcije pa je zadolženo vsaj izhodišče romana, ki nam daje vedeti, da knjiga ostaja eno redkih zatočišč drugačnosti ne le v vzhodnih deželah pred zlomom, temveč tudi na Zahodu v njegovi zreli fazi. Glavna oseba romana, pisatelj Bill Gray, postane zelo slaven predvsem zato, ker ni že zelo dolgo ničesar objavil. Slikat ga pride fotografka Brita, ki hodi po svetu in fotka pisatelje (bolj ko so neznani, bolj je), slike pa bodo končale v kleti kake knjižnice, kjer si jih bo lahko ogledal tisti, ki bo to res hotel.

Ne manjka niti vprašanj o statusu literature v današnjem svetu: teroristi so po Grayevem mnenju vzeli kruh pisateljem, saj zdaj oni spreminjajo človeško zavest. Jasno, potem ko avtor v zgodbo vplete Tiananmen, Homeinija in Bejrut (v njem ugrabijo Švicarja, ki je napisal in v krajevnih glasilih objavil nekaj pesmi, organizacija, ki ga ugrabi, in nekaj odbor za pomoč preganjanim pisateljem pa se sporazumeta za medijski spektakel ob njegovi osvoboditvi, obema stranema to pride prav, saj sta z delom komaj začeli, pa tudi 'pesnik' bo užil nekaj prepotrebne javne pozornosti), se zadeva konča dokaj apokaliptično. Del uspeha DeLillovega romana (njegov prevod je bil v času frankfurtskega sejma na primer najbolj opaženo v nemščino prevedeno leposlovje) gre pripisati tudi temu, da je napisan v slogu, ki ga ljudje zlahka razumejo, in da govori o rečeh, ki so jim vse bolj vsakdanje vse bolj domače. Zveni ironično? Upajmo.